

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

- Η παιδαγωγία και νοουθητήρια διδασκαλία του Θεοφόρου Πατρός και Θεολόγου για τον *``Περί του βίου αγώνα και την χρήση του υλικού πλούτου``*.

Οι άνθρωποι στο διάβα των αιώνων και σε κάθε εποχή μέσα στη ροή της εγκοσμίου πραγματικότητας βιώνουν την επίγεια ζωή τους με αγώνα, πάλη και αγωνία για την επιβίωση. Είναι ο κλήρος των θνητών ανθρώπων να πορεύονται την «οδοιοπορία του βίου» μέσα από πολλές φορές οδυνηρούς αγώνες, οι οποίοι στις πλείστες των περιπτώσεων στοχεύουν στην απόκτηση υλικού πλούτου.

Ο Μέγας Βασίλειος ως κοινωνικός διδάσκαλος και κοινωνικός εργάτης εξεφώνησε το έτος 368 μ.Χ. την ομιλία του με τίτλο: *«Περί του μη προσηλώσθαι τοις βιοτικοίς και περί του γενομένου εμπρησμού έξωθεν της Εκκλησίας»*, στην οποία θεωρεί τον ανθρώπινο βίο ως οδό και αφ' ης στιγμής ο άνθρωπος εισέλθει σ' αυτή με την γέννησή του, κατ' ανάγκην πορεύεται εν μέσω πυράς δοκιμασιών και παλαισμάτων ψυχής και σώματος. Κατά την πορεία αυτή ο άνθρωπος οφείλει να φέρει μαζί του τα κατάλληλα εφόδια, τα οποία συνιστούν τον πραγματικό κόσμο της ψυχής, το όντως *«ταμείον της ψυχής»*, και όχι αυτά που τον ζημιώνουν. Η μέριμνα για την ψυχή, που είναι από τα *«όντως ημέτερα»*, και για το σώμα, το οποίο είναι *«κτήμα αναγκαίον τη ψυχή και συνεργούν αυτή προς το ζην επί γης»*, πρέπει να είναι ανάλογος προς την φύση και τον προορισμό του καθενός. Στο δε πλαίσιο της κοινωνικής διδασκαλίας του για την φιλάνθρωπη αλληλεγγύη συστήνει την αποβολή του υλικού πλούτου και την διάθεσή του προς τους δεινοπαθούντες αδελφούς.

Στη θεόπνευστη και βαθυστόχαστη αυτή ομιλία ο Θεοφόρος Μέγας Βασίλειος γράφει μεταξύ άλλων: *«... Ὡστε εἶναι ἀναγκαῖο καὶ ωφέλιμο σε ὅλους, ἀδελφοί, ἀφοῦ ἀνασκουμπωθούμε ὡσάν οδοιπόροι ἢ δρομεῖς καὶ ἐπινοήσουμε ἀπὸ παντοῦ τὸ ελαφρὸ σὲς ψυχές γιὰ τὸν δρόμο αὐτό, χωρὶς καμμία ἀπόκλιση νὰ σπεύσουμε πρὸς τὸ τέρμα τοῦ δρόμου... Ἢ μήπως καὶ εσεῖς δὲν νομίζετε ὅτι ἡ παρούσα ζωὴ ἔχει ἀπλωθεῖ ὡς κάποιος συνεχῆς δρόμος καὶ πορεία που ἔχει κατανεμηθεῖ ὡσάν νὰ εἶναι σταθμοὶ σε κάθε ηλικία... Ὁ καθένας ἀπὸ ἐμὰς ἀπὸ τὴν στιγμή που θὰ ἐξέλθει ἐκ τῶν μητρικῶν κόλπων, ἀμέσως ἀφοῦ προσδεθεῖ σὲς ροὴ τοῦ χρόνου σύρεται πρὸς τὰ κάτω. Κατόπιν πάντοτε, ἀφήνοντας τὴν ἡμέρα που ἐζήσε, δὲν μπορεῖ, καὶ ἀν ἀκόμη τὸ θέλει, νὰ ἐπανεέλθει κάποτε σὲς χθεσινὴ ἡμέρα.*

Εμεῖς ὅμως χαιρόμεθα, ὠδηγούμενοι πρὸς τὰ εμπρὸς καθὼς μεταβάλλουμε τὲς ηλικίες. Χαιρόμεθα ὡσάν νὰ ἀποκτούμε κάτι καὶ θεωρούμε μακάριο πρᾶγμα, ὅταν κάποιος ἀπὸ παιδί γίνεῖ ἄνδρας καὶ ἀπὸ ἄνδρας γέρος. Ἄρα ἀγνοοῦμε ὅτι κάθε φορὰ χάνουμε τόσο χρόνο ἀπὸ τὴ ζωὴ, ὅσο ζήσαμε καὶ δὲν αισθανόμεθα ὅτι χάνεται ὁ χρόνος, μολονότι πάντοτε τὸν μετροῦμε ἀπὸ αὐτὸν που ἐπέρασε καὶ ἐφυγε. Οὔτε σκεπτόμαστε, εἶναι ἄλλωστε ἀβέβαιο, πόσο χρόνο σὲς τὴν οδό θὰ θελήσει νὰ μας παραχωρήσει πρὸς οδοιοπορία αὐτὸς που μας ἀπέστειλε, καὶ πότε θὰ ἀνοίξει τὲς πύλες τῆς εἰσόδου σὲς τὸν καθένα ἀπὸ τὲς δρομεῖς καὶ ὅτι πρέπει νὰ

ετοιμαζόμαστε καθημερινώς για την αποδημία μας απ' εδώ και να περιμένουμε το νεύμα του Δεσπότη με ορθάνοικτα μάτια...

Ούτε θέλουμε να εξετάζουμε με ακρίβεια, ποιιά φορτία μας είναι ελαφρά για τον δρόμο αυτό και μπορούν να μετακινούνται μαζί μ' αυτούς που τα έχουν συλλέξει, και τα οποία καθιστούν εκεί για εμάς ευχάριστο το βίο και γίνονται κτήμα αυτών που τα επέκτησαν. Ούτε είναι βαρέα και δύσκολα και ασήκωτα από τη γη, επειδή από τη φύση τους δεν οικειώνονται από τους ανθρώπους αμέσως, ούτε επιτρέπουν αυτούς που τα έχουν να βαδίσουν διά της στενής εκείνης πύλης. Αλλ' όσα μεν έπρεπε να συλλέγουμε, τα έχουμε αφήσει. Και αυτά μεν που μπορούν να ενωθούν με εμάς και να γίνουν πράγματι ταιριαστό στολίδι της ψυχής και του σώματος, αυτά δεν τα προσέχουμε. Αυτά δε που παραμένουν αιωνίως ξένα και που μόνο ντροπή μας προσάπτουν, αυτά προσπαθούμε να συγκεντρώσουμε, μοχθώντας στα χαμένα και κοπιάζοντας, όπως εάν κάποιος, εξαπατώντας τον εαυτό του, θα ήθελε να γεμίζει τρυπημένο πιθάρι. Διότι αυτό νομίζω ότι το γνωρίζουν ακόμη και όλα τα μικρά παιδιά, ότι δηλαδή τίποτε από τα τερπνά του βίου, για τα οποία οι περισσότεροι έχουν ξετρελαθεί, είναι πράγματι δικό μας, ή εκ φύσεως γίνεται. Αλλ' εξ ίσου φαίνονται ότι είναι ξένα όλων και αυτών που νομίζουν ότι τα απολαμβάνουν και αυτών που ούτε καν τα εγγίζουν.

Διότι ούτε εάν μερικοί συγκεντρώσουν άφθονο χρυσό στη ζωή τους, παραμένει διαρκώς κτήμα τους. Αλλά είτε ενώ ζουν ακόμη και τον περισφίγγουν από παντού δραπετεύει, με το να περιέλθει στους πιο ισχυρούς, είτε τους εγκαταλείπει πλέον αφού φθάσουν στον θάνατο και δεν θέλει να συνεκδημήσει μαζί με τους κατόχους του. Αλλά οι μεν συρόμενοι προς τον αναπότρεπτο δρόμο από αυτό που διά της βίας χωρίζει τις ψυχές από την ταλαίπωρη αυτή σάρκα, με το να στρέφονται διαρκώς προς τα χρήματα, θρηνούν τους ιδρώτες που έχυσαν γι' αυτά από την νεότητά τους, ο δε πλούτος περιέρχεται στα χέρια άλλων, αφού αφήσει σ' εκείνους μόνον τον κόπο για την συλλογή του και το έγκλημα της αρπαγής.

Ούτε εάν κάποιος αποκτήσει επάνω στη γη άπειρα στρέμματα και μεγαλοπρεπή σπίτια και κοπάδια από διάφορα ζώα, και περιβληθεί όλες τις εξουσίες που υπάρχουν στους ανθρώπους, απολαμβάνει αυτά αιωνίως. Αφού δε για λίγο γίνει ονομαστός με αυτά, σε άλλους πάλι θα μεταθέσει την ευπορία, όταν ο ίδιος τεθεί κάτω από λίγο χώμα. Πολλές φορές μάλιστα προτού πεθάνει και φύγει από εδώ, θα δει τον πλούτο να μεταβαίνει σε άλλους και ίσως σε εχθρούς.

Μήπως άραγε δεν γνωρίζουμε πόσα χωράφια, πόσα σπίτια και πόσα έθνη και πολιτείες δεν έλαβαν τα ονόματα άλλων κυρίων, ενώ ζούσαν ακόμη αυτοί που τα κατείχαν; Και ότι αυτοί που άλλοτε υπήρξαν δούλοι ανέβηκαν στον θρόνο της εξουσίας, ενώ αυτοί που ονομάζονταν κύριοι και δεσπότες αρκέστηκαν να σταθούν μεταξύ των υπηκόων και έσκυψαν το κεφάλι τους στους δούλους τους, όταν τα πράγματα άλλαξαν γι' αυτούς ξαφνικά, όπως αντιστρέφονται τα ζάρια; Αλλά αυτά που έχουμε επινοήσει εμείς για θρώση και πόση και όλα όσα έξω από την ανάγκη ο πλούτος κατά τρόπο υβριστικό εμηχανεύθη για την ικανοποίηση της ακολάστου κοιλίας, που δεν βαστάζει τίποτε, πότε θα μπορούσαν να γίνουν δικά μας, έστω και αν συνεχώς μας κατακλύζουν; Γι' αυτά βεβαίως που με την γεύση αφήνουν κάποια μικρά ηδονή, όταν τα τρώμε, δυσανασχετούμε αμέσως, ωσάν να είναι ενοχλητικά και περιττά και με βιασύνη τα αποβάλλουμε, με την ιδέα ότι εάν βραδύνουν μέσα στα σπλάχνα, η ζωή μας θα διατρέξει τον έσχατο κίνδυνο. Σε πολλούς λοιπόν ο κόρος προκαλεί τον θάνατο και γίνεται αιτία, ώστε τίποτα πλέον να μην απολαμβάνουν.

Αυτά μεν σαν να είναι παντελώς ξένα και περιττά, και πράγματα που δεν μπορούν να γίνουν απόκτημα κανενός, καλό είναι να τα προσπερνούμε με κλειστά μάτια. Γι' αυτά δε που είναι πράγματι δικά μας πρέπει να επιδεικνύουμε μεγάλη

φροντίδα. Αλλά τι είναι πράγματι δικό μας; Και η ψυχή με την οποία ζούμε, είναι κάτι το λεπτό και νοερό και δεν χρειάζεται τίποτε από αυτά που έχουν βάρος, και το σώμα που της έχει δοθεί από τον κτίστη ως όχημα για τον βίο. Διότι τούτο είναι ο άνθρωπος. Νους ενδεδυμένος με κατάλληλη και ταιριαστή σάρκα. Αυτός από τον πάνσοφο τεχνίτη των όλων διαπλάσσεται στους μητρικούς κόλπους. Αυτόν φέρει στο φως από τους σκοτεινούς εκείνους θαλάμους ο καιρός του τοκετού.

Αυτός έχει ταχθεί να κυβερνά τα επίγεια. Γι' αυτόν η κτίση έχει απλωθεί ως γυμναστήριο της αρετής. Σ' αυτόν υπάρχει νόμος να ομοιάσει όσον το δυνατόν τον πλάστη και να σκιαγραφεί επάνω στη γη την ουράνια ευταξία. Αυτός, όταν καλείται, σηκώνεται και απέρχεται απ' εδώ. Αυτός παρουσιάζεται εμπρός στο βήμα του Θεού, που τον απέστειλαν. Αυτός κρίνεται. Αυτός δέχεται την ανταπόδοση γι' αυτά, που έπραξαν εδώ. Θα μπορούσε κανείς να εύρει ότι και οι αρετές γίνονται κτήματά μας, όταν με επιμέλεια συνυφανθούν με την φύση. Και ούτε καν θέλουν να μας εγκαταλείψουν, ενώ μοχθούμε εδώ στη γη. Εκτός εάν εκουσίως διά της βίας τις απομακρύνουμε με την εισαγωγή των κακών. Και όταν επειγόμεστε να φύγουμε προς την άλλη ζωή, προτρέχουν και συντάσσουν με τους αγγέλους αυτόν που τις απέκτησε και λάμπουν αιωνίως κάτω από τα βλέμματα του δημιουργού.

Ο πλούτος και η εξουσία και η υπερηφάνεια και η τρυφή και όλος αυτός ο παρόμοιος θόρυβος, εξ αιτίας της μωρίας μας καθημερινά αυξάνεται, ούτε προχωρεί μαζί μας στον βίο, ούτε φεύγει μαζί με μερικούς. Αλλά αυτό, που έχει ειπωθεί παλαιά από τον Δίκαιο (Ιώβ), έχει ορισθεί και ισχύει για κάθε άνθρωπο: «Γυμνός εβγήκα από την κοιλία της μητέρας μου, και γυμνός θα απέλθω»...

Και όταν (ο άνθρωπος) οδηγηθεί στον Κύριο και του απαιτηθεί ο καρπός της επιγείου πορείας, που σ' αυτόν είχε επιτραπεί, τότε θα θρηνησει επί πολύ, διότι δεν θα έχει να δώσει. Και θα κατοικήσει σε αιώνιο σκοτάδι, κατηγορώντας τον εαυτό του για την τρυφή και την εξ αυτής πλάνη λόγω της οποίας του αφαιρέθηκε ο καιρός της σωτηρίας. Τίποτε όμως πλέον δεν θα κερδίσει από τα δάκρυα...

Ας προφυλαχθούμε λοιπόν, όσο μπορούμε πιο γρήγορα. Ας μην συνθλίψουμε τους εαυτούς μας με την θέλησή μας. Εάν δε κάποιος κάποτε δελεάσθηκε και επεσώρευσε στον εαυτό του σκόνη αδίκου πλούτου και με τις φροντίδες γι' αυτόν εφυλάκισε τον νου ή προσήψε στη φύση του βδέλυγμα ακολασίας, που δύσκολα ξεπλένεται, είτε γέμισε τον εαυτό του με άλλα εγκλήματα, αυτός όσο ακόμη είναι καιρός, προτού φθάσει στην τελεία καταστροφή, ας αποτινάξει τα περισσότερα από τα φορτία. Και προτού το σκάφος καταποντιστεί το πλοίο, που πιέζεται από το φορτίο, όσο μπορούν πιο γρήγορα, αποσκευάζουν το πολύ βάρος και χωρίς λύπη αδειάζουν στη θάλασσα τα εμπορεύματα για να κάνουν το πλοίο να επιπλεύσει στα κύματα και να σώσουν, εάν βέβαια είναι δυνατό, μόνο τις ψυχές και τα σώματα από τον κίνδυνο.

Πολύ δε περισσότερο από εκείνους, εμείς αυτά πρέπει να τα σκεπτόμαστε και να τα πράττουμε. Διότι εκείνοι ό,τι απορρίπτουν το χάνουν αμέσως, και στο εξής τους περιβάλλει η ανάγκη της πτωχείας. Εμείς όμως εφόσον αδειάσουμε το πονηρό φορτίο, θα επισωρεύσουμε περισσότερο και καλύτερο πλούτο στις ψυχές... Στο εξής η αγιότητα και η δικαιοσύνη που είναι πράγματα ελαφρά και δεν γνωρίζουν τον καταποντισμό στα κύματα, καταλαμβάνουν τον χώρο εκείνων. Τα χρήματα όμως όταν καλώς αποβληθούν, δεν χάνονται γι' αυτούς που τα απέβαλαν και τα απέρριψαν. Αλλά αφού μεταφερθούν ωσάν σε κάποια άλλα πλοία πιο ασφαλή, δηλαδή στις πεινασμένες κοιλίες των πτωχών, διασώζονται και φθάνουν στα λιμάνια και φυλάσσονται ως κόσμημα και όχι ως κίνδυνος γι' αυτούς που τα απορρίπτουν.

Ας σκεφθούμε λοιπόν, αγαπητοί, για τους εαυτούς μας κάτι το φιλόανθρωπο. Και εάν γενικά θέλουμε το βάρος της ευπορίας να το κάνουμε κέρδος μας, ας το διαμοιράσουμε σε πολλούς, οι οποίοι και θα το παραλάβουν και θα το εναποθηκεύσουν σε απαραβίαστα ταμεία, ήτοι στους κόλπους του Δεσπότη... Ας επιτρέψουμε στον πλούτο που θέλει να ξεχειλίσει προς αυτούς που τον έχουν ανάγκη. Ας μην περιφρονήσουμε τους Λαζάρους που ακόμη και τώρα κείτονται εμπρός στα μάτια μας. Μήτε να στερήσουμε αυτούς από τα ψίχουλα της τραπέζης μας, τα οποία αρκούν να τους χορτάσουν. Μήτε να μιμηθούμε εκείνον τον άγριο πλούσιο, για να μην πορευθούμε στην ίδια με εκείνον φλόγα της κολάσεως.

Διότι τότε θα παρακαλέσουμε πολύ τον Αβραάμ και τον καθένα από αυτούς που έζησαν καλώς, αλλά κανένα κέδρος δεν θα προέλθει για εμάς από την κραυγή... Ο καθένας από εκείνους θα μας πει κραυγάζοντας: Μη ζητάς φιλανθρωπία την οποία ο ίδιος αγνόησες για άλλους. Μην επιθυμείς να λάβεις τόσο μεγάλα πράγματα, ενώ εσύ λυπήθηκες τα μικρά. Να απολαμβάνεις αυτά που συγκέντρωσες στο βίο σου. Χύνε δάκρυα τώρα, διότι τότε που έβλεπες τον αδελφό σου να δακρύζει δεν τον ελέησες. Αυτά θα μας πούνε και με το δίκαιό τους.

Εγώ όμως φοβούμαι μήπως μας επιτεθούν και με πικρότερα λόγια από αυτά, διότι ξεπερνούμε, όπως γνωρίζετε, εκείνο τον πλούσιο στην κακία. Εμείς δηλαδή δεν περιφρονούμε απλώς τους αδελφούς μας που είναι κατάκοιτοι, επειδή λυπούμεθα τον πλούτο, ούτε κλείνουμε τα αυτιά στις παρακλήσεις των πτωχών, επειδή φυλάσσουμε την ευπορία μας για τα παιδιά μας ή για τους άλλους συγγενείς μας, αλλά δαπανούμε τα χρήματα στα φαύλα και εμφανιζόμαστε γενναιόδωροι στους επιτηδείους και εκμεταλλευτές. Διότι πόσες και πόσοι περικυκλώνουν το τραπέζι μερικών πλουσίων; Άλλοι μεν με το να θέλγουν αυτόν που προσφέρει το γεύμα με αισχρά λόγια, άλλοι δε με το να του ανάπτουν την φλόγα της ακολασίας με άτοπα βλέμματα και σχήματα, και άλλοι με το να θέλουν με τα μεταξύ τους σκωπτικά πειράγματα να προκαλούν το γέλιο σε αυτόν που τους προσκάλεσε, και άλλοι με το να ξεγελούν με ψεύτικους επαίνους.

Έτσι, δεν κερδίζουν μόνο το καλό φαγοπότι, αλλά και τα χέρια κρατούν γεμάτα από πολυτελή δώρα και μαθαίνουν από εμάς ότι περισσότερο από τις αρετές τούς ωφελεί να ασκούν και να πράττουν αυτά. Εάν δε έλθει σ' εμάς κάποιος πτωχός, που μόλις και μετά βίας ομιλεί από την πείνα, αποστρεφόμεθα τον όμοιο με εμάς κατά την φύση, σιχαινόμεστε, γρήγορα προσπερνούμε, ωσάν να φοβούμεθα μήπως, με το να βαδίσουμε πιο σιγά, λάβουμε και εμείς μέρος στην ίδια αυτή δυστυχία. Και εάν μεν σκύψει το κεφάλι του προς την γη, εντρεπόμενος για την συμφορά, τον χαρακτηρίζουμε υποκριτή, εάν όμως με θάρρος μας ατενίσει εξ αιτίας του πικρού κεντρίσματος της πείνας, τον αποκαλούμε πάλι αναιδή και βίαιο. Και εάν μεν συμβεί να φέρει καλά ενδύματα που κάποιος του τα έχει δώσει, τον απομακρύνουμε ως άπληστο και εξορκιζόμεθα ότι αυτός προσποιείται τον πτωχό. Εάν πάλι φέρει ράκη που έχουν λιώσει, πάλι τον απομακρύνουμε ως βρώμικο. Και εκείνος δεν μπορεί να λυγίσει την ανηλεή διάθεσή μας ούτε όταν χρησιμοποιεί στις παρακλήσεις του το όνομα του πλάστου, ούτε όταν συνεχώς μας εύχεται να μην περιπέσουμε σε τέτοια βάσανα. Γι' αυτό υποψιάζομαι ότι θα είναι βαρύτερα η φωτιά της κολάσεως για εμάς παρά για εκείνον τον πλούσιο...